

Потенциал за развитие на екологичен туризъм в района на язовир Огняново

Аделина Савова, Ралица Берберова

Нов български университет, департамент „Природни науки“, бул. „Монтевидео“ № 21, София, България

adelinasavova@abv.bg

Ecological Tourism Opportunities in the Area of Ognyanovo Dam

Adelina Savova, Ralitz Berberova

New Bulgarian University, Department of Natural Science, 21 Montevideo Blvd., Sofia, Bulgaria

adelinasavova@abv.bg

Резюме: Язовир Огняново, разположен в източно Софийско поле, представлява едно от най-красивите места само на 40 км от столицата на България, с голямо биологично разнообразие особено сред представителите на орнитофауната. Важен фактор, превръщаш това място в обект на научен и туристически интерес, е разположението му на един от главните миграционни пътища на птиците – *Via Aristotelis*.

В продължение на три последователни години е изследван фаунистичният потенциал на тази територия и е установено значително биоразнообразие.

Целта на настоящата разработка е да се проучат възможностите за развитие на екологичен туризъм.

Ключови думи: биологично разнообразие, екологичен туризъм, язовир Огняново.

Abstract: The dam of Ognyanovo is located in the Eastern Sofia Plain, only 40 km away from the capital of Bulgaria. It is one of the country's most beautiful places – full of biodiversity, especially as regards avifauna species. An important factor which makes the dam a special object of scientific and tourist interest is its location on one of the main bird migration routes: the *Via Aristotelis*.

For three consecutive years, the area's fauna potential has been studied and significant biodiversity has been identified.

This study aims to explore the opportunities for ecotourism development there.

Key words: biodiversity, ecological tourism, Ognyanovo Dam

Въведение

Повишеният интерес и мотивация на туристите към пътувания сред природата формираха специализираната форма на туризъм – екологичен туризъм. Екологичният туризъм се заражда през 70-те и 80-те години на миналия век с появата на концепцията за устойчиво развитие и се определя като „отговорно пътуване до природни зони, което

опазва околната среда, поддържа благосъстоянието на местното население и включва интерпретация и образование“ [Fennell, 2009; TIES, 2015].

Устойчивото развитие на този туризъм зависи изцяло от опазването на биологичното разнообразие и природните ресурси, което е възможно само при наличие на адекватна институционална политика, ефективни природозащитни организации, правилно и отговорно отношение и поведение на местното население и туристите [Mihaylov, 2013].

Една от разпространените форми на екологичен туризъм е наблюдаването на дивата флора и фауна в естествените им местообитания. Орнитологичният туризъм е една от тези форми – характеризира се с наблюдение и/или фотозаснемане на видове птици в естествената им среда на обитание [Kordowska et al., 2014; BSPB; BirdLifeInternational].

По богатство на орнитофауна България се нарежда на второ място в Европа след Испания. В страната до днес са установени 420 вида птици или 75 % от европейската орнитофауна. Като гнездящи са регистрирани 288 вида [Baykov, 2011]. Два от най-известните и интересни трансконтинентални миграционни пътища на птиците *Via Pontica* и *Via Aristotelis* преминават през територията на нашата страна.

През източната част на страната минава черноморският прелетен път *Via Pontica*, по който ежегодно прелитат стотици хиляди водолюбиви, грабливи и пойни птици от над 110 вида.

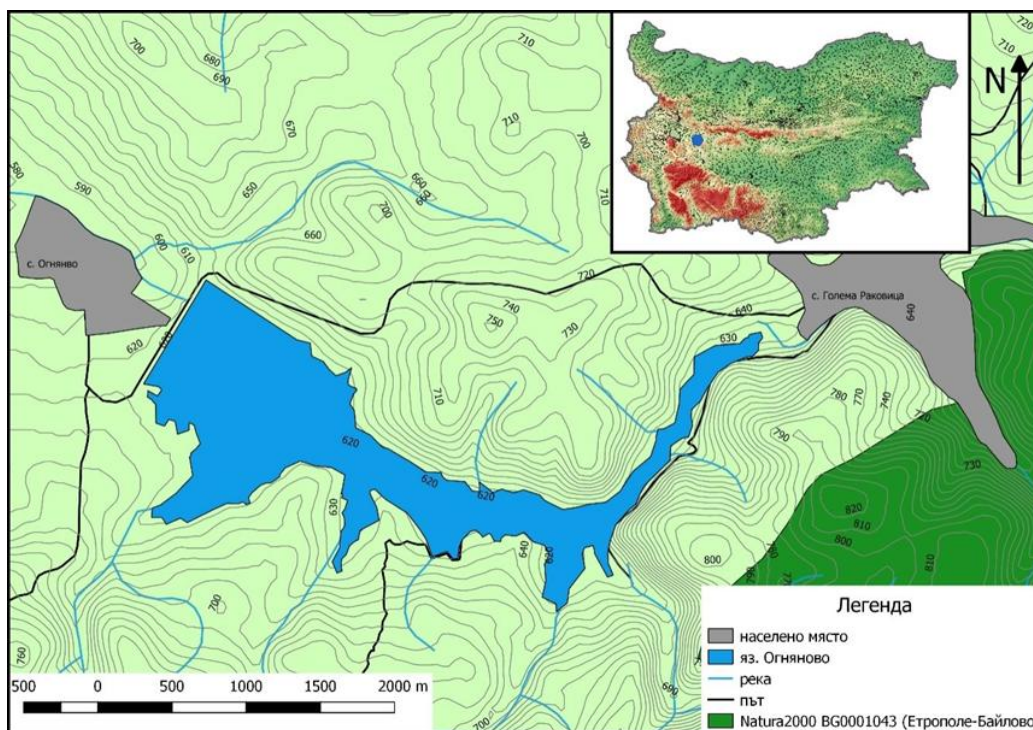
Западният прелетен път *Via Aristotelis* преминава през Западна България, като свързва р. Дунав с Бяло море, преминавайки по долината на р. Струма, Софийското поле, Искърското дефиле и Врачански Балкан.

Районите, които пресичат *Via Pontica* и *Via Aristotelis* в страната ни, както и останалите места с голямо орнитологично разнообразие (ОБМ, рамсарски обекти, НАТУРА 2000) привличат любители на птиците [Alexova, 2018, Atanasova-Georgieva, 2016; Berberova, 2004; BSPB; BirdLifeInternational; RPAB; SURTOB, 2018]. Орнитологичните турове се организират като кратки, еднодневни спирки и посещения на места по миграционните пътища или конкретни обекти, или като дълги екскурзии, включващи едни от най-емблематичните пунктове за наблюдение на птици по целия миграционен път, преминаващ през страната ни. За нуждите на туристите, избрали тази форма на екологичен туризъм, се изграждат специални посетителски центрове и съоръжения. Продуктите на орнитологичния туризъм са свързани с т. нар. *birdwatching*, изразяващ се в посещение, наблюдаване, изучаване и заснемане на местообитания на птици. Изграждането на необходимата суперструктура за орнитологичен туризъм, както и посещението на тези обекти, трябва да се осъществява по начин, щадящ средата и осигуряващ спокойствието на видовете [Kordowska et al., 2014; BirdLifeInternational; BSPB].

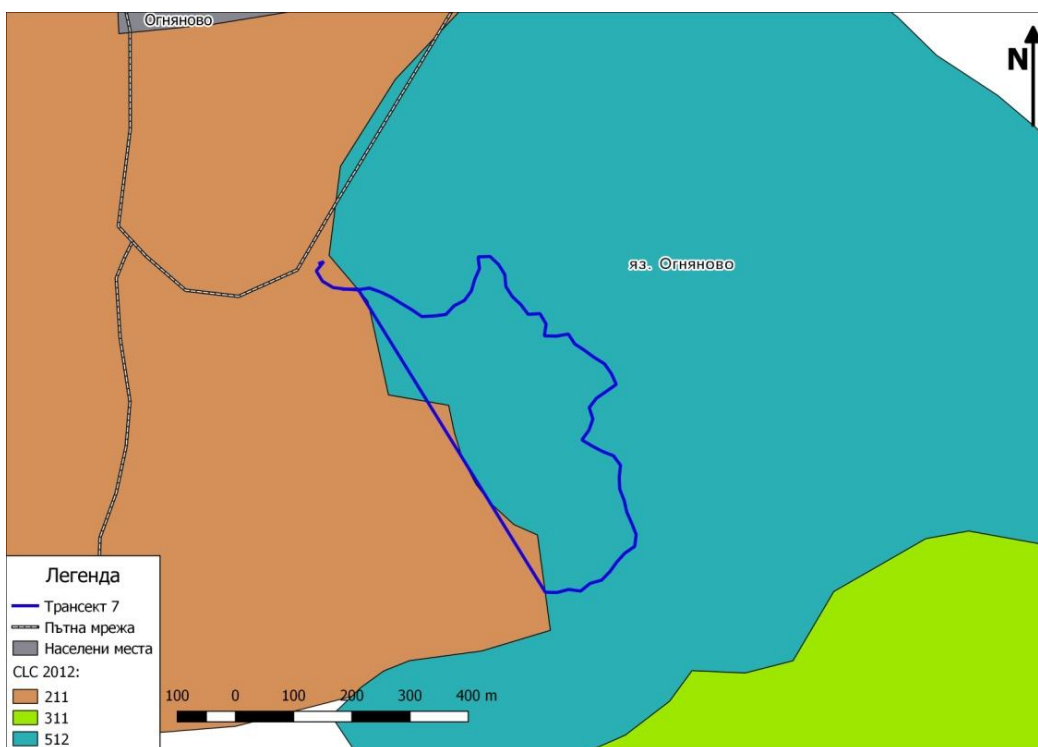
1. Обект, цел и методи на изследването

Обект на настоящето изследване е язовир Огняново, община Елин Пелин, София – област (Фиг. 1). Целта е да се проучат възможностите за развитие на екологичен туризъм.

С цел наблюдение и идентификация на орнитологичната стойност на изследваната територия, в рамките на календарните 2016-а, 2017-а и 2018-а година, два пъти месечно е обхождан фиксиран трансект по южния бряг на язовира от стената до първия ръкав (Фиг. 2). Наблюденията са извършени с помощта на оптични средства – бинокли (Nikon 10x50), зрителна тръба (Nikon 25x50) и документирани фотографски снимки – с фотоапарати Canon и телеобективи Canon 70-300, Canon 100-400.

Фиг. 1. Местоположение на яз. Огняново (Савова, А., et al. 2016).

Фиг. 2. Обхват на мониторинговото изследване по Трансект 7 (яз. Огняново)

На терен данните са събирани в полеви дневник. След това цялата информация е прехвърлена в Microsoft Excel таблици. Обработката и анализът на данните са извършени със статистически софтуер SPSS v.21, SigmaStat 3.5 и SigmaPlot 11.0.

Паралелно с това е извършен мониторинг за идентифициране на природните местообитания. Проучването е проведено с автомобил по фиксиран маршрут и по предварително избрани трансекти: Трансект 1 (гр. София – с. Нови Хан); Трансект 2 (с. Нови Хан – гара Елин Пелин); Трансект 3 (гара Елин Пелин – гр. Елин Пелин); Трансект 4 (гр. Елин Пелин – с. Лесново); Трансект 5 (с. Лесново – с. Доганово); Трансект 6 (с. Доганово – яз. Огняново). Последният трансект – Трансект 7 (яз. Огняново), е обходен пеша (Фиг. 2) [Savova et al., 2016; Nenov et al., 2018]. Орнитологичните стойности и резултати, използвани в настоящото проучване, обхващат видовете, идентифицирани в границите на Трансект 7.

2. Резултати и обсъждане

Природните туристически ресурси са обекти, процеси и явления, които са достатъчно атрактивни, за да бъдат мотив за посещение. Те са резултат от природни закономерности и техните характеристики до голяма степен зависят от географското местоположение.

От природогеографска гледна точка, природните туристически ресурси на равнините и хълмистите земи са сравнително по-ограничени поради по-малко разнообразие на релефни форми, по-неблагоприятни климатични условия и висока степен на стопанско усвояване. От друга страна, те са едни от най-богатите територии във фаунистично отношение, тъй като природогеографската им характеристика предопределя броя и видовото разнообразие на птиците, които населяват тези територии, миграционните им пътища минават оттам или използват определени места за отдых и почивка по време на миграция. Главни ресурсни обекти в тях се явяват водните обекти, които са от особено голямо значение за развитието на краткотрайния отдых, както и на екологичния вид туризъм [Mihaylov, 2013].

Язовир Огняново е един от примерите за това (Фиг. 3). Язовирът е разположен в източно Софийско поле, на територията на община Елин Пелин в София – област, на 40 km от столицата (Фиг. 1). Намира се на миграционния път *Via Aristotelis*, което го прави потенциално място за развитие на екологичен, и по-конкретно – орнитологичен туризъм.

Фиг. 3. Язовир Огняново (личен архив, снимка: Аделина Савова)

Резултатите от проведеното изследване на биоразнообразието и орнитофауната в района на язовир Огняново през трите години на мониторинг могат да бъдат обобщени по следния начин:

- идентифицирани са общо 129 вида птици или приблизително $\frac{1}{4}$ от орнитологичната стойност на страната ни, които представляват значително фаунистично разнообразие. Като по-специфични и интересни видове, наблюдавани за първи път на тази територия, са белочела рибарка (*Sterna albifrons*), рядко срещани за района – червеногуша бърбрица (*Anthus cervinus*);

- установени са – дива котка (*Felis silvestris*), сърна (*Capreolus capreolus*), язовец (*Meles meles*), лисица (*Vulpes vulpes*), полевка (*Microtus arvalis*) и див заек (*Lepus europaeus*);

- установени са осем вида риби (*Carassius gibelio* – сребриста каракуда, *Cyprinus carpio* – шаран, *Scardinius erythrophthalmus* – червеноперка, *Rutilus rutilus* – бабушка, *Alburnus chalcoides* – уклей, *Leuciscus cephalus* – речен кефал, *Perca fluviatilis* – костур, *Stenopharyngodon idella* – бял амур), три вида земноводни (*Hyla arborea* – дървесница, *Pelophylax ridibundus* – голяма водна жаба, *Bufo bufo* – кафява крастава жаба) и два вида влечуги (*Lacerta agilis* – ливаден гушер, *Lacerta viridis* – зелен гушер).

Голямото видово разнообразие, особено на птиците, превръща язовир Огняново в обект с потенциал за развитие на орнитоложки и екологичен туризъм.

За повишаване на атрактивността на мястото, като дестинация за орнитологичен и екологичен туризъм, е необходимо да се реализират определени дейности в района на язовира:

- поставяне на информационни табели за биоразнообразието на територията и нейната значимост, начини на опазване и застрашаващи фактори;

- изграждане на наблюдателни станции за диви животни, които биха привлекли любители на фотозаснемането на разнообразната фауна в естествената среда;

- създаване на информационен посетителски център с образователна и екологична цел (непосредствената близост на с. Доганово до яз. Огняново, превръща населеното място в потенциална територия за изграждане на такъв център).

Въпреки неизследвания потенциал на флората в района на язовир Огняново, позовавайки се на природогеографските характеристики на района (климат, води и др.) и установените животински видове, може да се предположи, че територията има потенциал за развитие и на една по-малко известна и практикувана форма на екологичния туризъм – ботанически (наблюдение и фотозаснемане на растителни видове в естествена среда).

Заклучение

Резултатите от проучването показваха, че в района на язовир Огняново има голямо фаунистично разнообразие, особено по отношение на птиците. Това ни дава основание да заключим, че мястото има потенциал за развитие на екологичен и орнитологичен туризъм. Допълнителното проучване върху флоралното разнообразие ще даде възможност за разширяване на възможностите за екотуризм (ботанически турове). Монтирането на информационни табели, изграждането на наблюдателни станции и др. в района на язовира, освен че ще го направят по-атрактивен за туристите, ще допринесат за повишаване на информираността сред посетителите и до опазване на видовете и околната среда.

Благодарности

Изказваме благодарности на департамент „Природни науки“ на Нов български университет и на колегите ни от катедра „Зоология и антропология“ на Биологически факултет на Софийски университет, с които работихме на терен през годините, изследвайки изключителния потенциал на язовир Огняново.

ЛИТЕРАТУРА

- Alexova D., 2018. Dragoman marsh and Chepan Mountain - developing Destination for alternative tourism, *Proceedings of Ecologization '2011*, II 1-6
- Atanasova-Georgieva V., 2016. Preconditions for Development Birdwatching tourism in Burgas region, *Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works*, Vol. LX, Book 1, 211-214
- Baykov, B., Y. Naydenov, 2011. *Ekologiya v turizma [Ecology in tourism]*. Sofia: ForKom
- Berberova R., 2004. Svetoven den za zashtita na vlazhnite zoni [*World Wetlands Day*], *Planeta Eko Info [Planet Eko Info]*, Vol. 2, 9-10
- BirdLifeInternational: <https://www.birdlife.org>
- BSPB, Bulgarian Society for the Protection of Birds: <https://bspb.org/>
- Fennell D. A., 2009. Ecotourism. In: R. Kitchin, N. Thrift (Eds.), *International Encyclopedia of Human Geography*, Elsevier BV, 372-376.
- Kordowska M., S. Kulczyk, 2015. Conditions and Prospects For The Development Of Ornithological Tourism In Poland. *Tourism*, 24 (2), 15-21.
- Mihaylov, M., 2013. *Ustoychivo razvitie na turizma [Sustainable development of tourism]*. Sofia: New Bulgarian University
- Nenov D., Y. Yordanova, A. Savova, D. Dimitrov, M. Yordanova, P. Petrov, A. Grozdanov, 2018. Contribution to the Research of the Spring Bird Migration I the Eastern Sofia Plain, *International Scientific Conference “Kliment’s Days”, Abstract Book*, pp. 44.
- RPAB, Register of Protected Areas in Bulgaria: <http://eea.government.bg/zpo/en/>
- Savova A., D. Dimitrov, A. Grozdanov, D. Nenov, Y. Yordanova, D. Parvanov, S. Ormandjiev, P. Petrov, 2016. Monitoring of Vertebrate Fauna and Conservation Problems in Parts of Sofia Plain - Preliminary Results, *5th Congress of ecologists of the Republic of Macedonia with international participation, Abstract Book*, pp. 87.
- Savova A., D. Dimitrov, D. Nenov, Y. Yordanova, A. Grozdanov, 2016. Observations on Water Birds Migration in the Area of Ognianovo Reservoir, Sofia Region in 2016, *Annual of Natural Sciences Department*, 93-99
- SURTOB, Strategiya za ustoychivo razvitie na turizma v obshtina Burgas 2018-2023 [Strategy for sustainable development of tourism in the municipality of Burgas 2018-2023]. Obshtina Burgas [Municipality of Burgas], 2018
- TIES, The International Ecotourism Society: <https://ecotourism.org/our-members-partners/>